

לוקוטי ופסקי הלכות "חוקי היום"

ותלמודם
"תקופת היום"
לעשות רצונך
בלבב שלם

שע"י "חדר הוראה"

שכונת מנחת יצחק פעיה"ק ירושלים תובב"א - בראשות הרב חיים אהרן בלייער שליט"א

217

פרשת צו ערב פסח תשפ"ה

ליל הסדר במוצ"ש

נא לא לעיין בגליון
בשעת התפילה
וקריאת התורה

הבדלה לשבת בליל הסדר

שבת פ' צו, י"ד ניסן ערב פסח

'ותודיענו'

יא. כשחל ליל הסדר במוצאי שבת, מבדילים בתפילה בנוסח 'ותודיענו' כמו בשאר יו"ט שחל במוצאי שבת (ש"ע סי' תצ"א ס"ב), ואם שכח לומר 'ותודיענו', אם התחיל כבר לומר 'ותתן לנו ה' וכו' שכבר אמר ה', שוב לא יחזור לומר 'ותודיענו' ויסמוך על מה שעתידי להבדיל על הכוס בקידוש (מטה אפרים סי' תקצ"ט ס"ז), ואע"פ לגבי 'אתה חוננתנו' בסתם מוצ"ש הרי הוא חוזר כל שלא סיים עדיין הברכה (ש"ע סי' רצ"ד ס"ד), מ"מ כאן שכבר אמר ה', הרי יפסיד אותו לבטלה אם יחזור (הגרשז"א שלחן שלמה יו"ט דיני קידוש והבדלה אות ז', שו"ת שבט הלוי ח"ט סי' כ"ג אות ב').

יב. אמירת ברוך המבדיל. מי שלא אמר 'ותודיענו' בתפילה, וכן נשים שלא הבדילו בתפילה, לא יעשו מלאכה האסורה בשבת כגון לבשל עד שיאמרו בפה 'ברוך המבדיל בין קודש לקודש' ועדיף לומר כל הנוסח בלי שם ומלכות (מטה אפרים שם).

הבדלה תוך הקידוש

יג. כשחל ליל הסדר במוצ"ש, צריכים לומר גם ברכת הבדלה בתוך הקידוש ובסדר כדלהלן, יין, קידוש, נר הבדלה, זמן, ראשי תיבות יקנה"ז (ש"ע סי' תע"ג ס"א), ומסיים 'המבדיל בין קודש לקודש' (טור סי' תע"ג).

יד. שאר מנהגי הבדלה. אין מברכין על בשמים בהבדלה זאת (מ"ב סי' תע"ג סק"ג), וכן אין שופכין מעט מכוס קידוש כנהוג לגבי הבדלה [עכ"פ ככוונה...]. לסימן ברכה (רמ"א סי' רצ"ו ס"א), משום שבזיון הוא ליום טוב לדאוג בו על הרווחת שכר שנאסרה ביו"ט (הגרשז"א, שש"כ פס"ב ס"טו).

נשים באמירת הבדלה

טו. יש הנוהגים שבלייל הסדר כל אחד מקדש על הכוס לעצמם גם הנשים מברכות לעצמן וכולם אומרים הקידוש ביחד, וכשחל ליל הסדר במוצאי שבת וכולם מקדשים לעצמם ביחד, יכולות גם הנשים לומר נוסח הקידוש וגם נוסח ההבדלה שבתוכו, שאע"פ שיש הס"ל שנשים פטורות מהבדלה, ולכן בדרך כלל כשיש בריה, אינן מבדילות לעצמן (ש"ע סי' רצ"ו ס"ח), מ"מ בליל פסח גם האשה יכולה לקדש ולהבדיל תוך כדי הנוסח מאחר שהוא חלק מנוסח הקידוש שמחוייבת עליו ולא הוי חשש הפסק בין ברכת הגפן לשתיה שהרי יכולה למשוך עליה חיוב (הגרשז"א, שש"כ פס"ב הע' כ"ז).

טז. ברכת 'בורא מאורי האש'. מ"מ ברכת 'בורא מאורי האש' לא יברכו מאחר שלכו"ע אינה מחוייבת בה (ע"פ ביאה"ל שם ד"ה לא יבדילו) אלא ישתקו וישמעו מבעלה, אמנם יכולות לענות 'אמן' מאחר שלגבי המברך נחשב כמקומו (הגרשז"א, הליכות שלמה פסח פט"ז ארחות הלכה הע' 34).

יז. אשה שותה מכוס של קידוש אף שהוא גם כוס של הבדלה, אע"פ שבכל מוצאי שבת מקפדת לא לשתות מכוס של הבדלה, שהרי למעשה הוא כוס של קידוש, וגם כוס הראשון של ד' כוסות שהיא מחוייבת בה.

אמירת הגדה של פסח וסדר קרבן פסח

א. הגדה של פסח. יש נוהגים לומר את ההגדה מתחילת 'עבדים היינו' עד 'לכפר על כל עוונותינו' (רמ"א סי' ת"ל), ואף אם דרשו בשבת הקודם (גליון 216 אות ב'), מ"מ הגדה של פסח אומרים בשבת זו (מ"ב סק"ב).

ב. סדר קרבן פסח. אחר תפילת מנחה בשבת אומרים סדר קרבן פסח שהרי קרבן פסח היה נשחט בשבת, ובמהרה יבנה, אמן.

לא להכין בשבת לליל הסדר

ג. אסור להכין שום דבר משבת ליום טוב אפילו דבר שאינה מלאכה רק טירחא אסור, משום שהוא זלוזל לשבת, ולכן אין לעשות שום דבר של הכנה לליל הסדר כשהוא עדיין שבת עד זמן צאת הכוכבים.

ד. שינה בצהריים. מותר לישן שינת צהריים בשבת כי עונג הוא לו (ש"ע סי' רצ"ו ס"א), אע"פ שמכוון בכדי שיוכל להיות ער בליל הסדר. מ"מ לא יאמר במפורש שהולך לישן כדי שיהיה לו כח לליל הסדר, וכן אין לומר לילדים שילכו לישן כדי שיהיו ערים לליל הסדר, משום איסור הכנה בדיבור (מ"ב שם סק"ד ע"פ ש"ע סי' תט"ז ס"ב) אבל מותר לומר, כדי שלא יהיו עייפים.

ה. הוצאת מאכלים מהמקפיא. אסור להכין משבת ליום טוב, ולכן אין להוציא מאכלים מהמקפיא בשבת לצורך יום טוב, ומ"מ במקום הצורך אפשר להוציא בעוד היום גדול בשבת, כך שכבר יהיו מופשרים בשבת וראויים לאכילה בשבת (מ"ר בשו"ת שבט הקהתי ח"א סי' קנ"ח ע"פ החיי אדם כלל קנ"ג ס"ו).

ו. סידור השלחן. אם לא סידר השלחן לליל הסדר מערב שבת, אסור להכין משבת ליו"ט, ולכן אין לערוך בשבת את השלחן ושאר צרכי הסדר והבית קודם לילה (פמ"ג סי' תמ"ד א"א סק"א).

ז. הכנת המצות והקיטל. ההולכים לאכול מחוץ לבתיהם בליל הסדר, אין לקחת את המצות או את הקיטל בשבת לצורך יום טוב משום הכנה (ש"ע סי' תק"ג סק"א).

ח. מחזור או הגדה של פסח. ההולכים לבית הכנסת או למקום אחר מבעוד יום מותר לקחת בשבת המחזורי או 'הגדה של פסח' במקום שיש עירוב, אבל בתנאי שישתמשו בזה כשמגיעים למקומם בעוד יום שלא יהיה בהן משום איסור הכנה.

ט. ללבוש בגדי יו"ט בשבת. בגדי יו"ט יהיו יותר טובים מבגדי שבת (ש"ע סי' תקכ"ט ס"א), וכשחל ערב יו"ט בשבת, לכתחילה ילבש הבגדי יו"ט גם לשבת כדי שלא יהיה זלוזל לשבת (הגר"ח קנייבסקי, מבקשי תורה יו"ט עמ' ר"ב), ואם לא לבשם בערב שבת, לכל הפחות ילבשם בשבת מבעוד יום ויכוין גם לכבוד שבת, או שילבשם אחר חשיכה לכבוד יו"ט, אבל לא ילבשם סמוך לחשיכה שנראה כהכנה (כ"פ החיים סי' תקכ"ט סכ"ג).

י. טבילה במקוה לכבוד יו"ט. יש שכתבו שמותר לטבול במקוה בשבת בצהריים לכבוד יו"ט, שאין בטבילה משום הכנה (ספר ע"פ שחל בשבת פ"ב הע' ג"ג), ועכ"פ לא יאמרו במפורש שטובל לכבוד יום טוב (מ"ר הגר"י בלויא, דברי יעקב ח"א סי' מ"ח אות כ"ז), אבל יש שכתבו שאסור לטבול בשבת לכבוד יו"ט (מ"ר בעל קנה בשם ח"ג סי' כ"ב וכ"ג), ולכן יכוון בטבילה בשבת בבוקר שהוא גם לכבוד יו"ט.

נר הבדלה

יח. נר אחד. בכל מוצאי שבת נוהגים לברך 'בורא מאורי האש' על נר קלוע דהיינו שיש בו שתי פתילות או יותר שנחשב אבוקה (ש"ע סי' רח"צ ס"ב), וכשחל ביו"ט שאסור לכבות נר, הרבה נוהגים לברך על אחד מהנרות שהדליקו לחג, והוא מאחר שמעיקר הדין גם בכל מוצאי שבת אפשר לברך על נר בעל פתילה א' (שם).

יט. לקרב שתי נרות. הרבה נוהגים לקחת שתי נרות מהנרות שהדליקו לחג ולקרבתם יחד כדי שיהיו שתי הלהבות בגדר אבוקה (אגף המגן מט"א סי' ת"ר סק"ג, ארחות רבינו ח"ב עמ' ק"א), ועדיף אם אפשר להקפיד שהנרות עצמם לא יגעו זה בזה משום חשש ממחק בשעוה, רק הלהבות יגעו זה בזה (הגר"ש"א, הגש"פ, יו"ט שני כהלכתו פ"א ס"ד).

כ. אמנם יש שפקפקו על הנהגה זו, שכשמפרידים הנרות ולהבות אחד מהשני חוששים שיש בזה משום כיבוי האסור ביו"ט, והעדיפו לסמוך על עיקר הדין לברך על נר יחיד.

כא. נר יקנה". בזמנינו אפשר להשיג בהרבה מקומות נר יקנה"ז שהוא נר קטן קלוע או נירות חימום [tea-lights] העשוי משתי פתילות פרודות זה מזה שנכבה מעצמו לאחר כמה דקות, ובכך אפשר להדר לקיים הבדלה בהידור גם עם אבוקה, [אפשר להכין את זה לבד ע"י שלוקחים נר חימום ומוסיפים ותוחבים בתוך החור באמצע עוד פתיל מנר אחר כשהן פרודות זה מזה].

כב. אמנם יש שפקפקו גם על זה שמאחר שאין נהנין מריבוי הנר מאחר שיש בזמנינו אור חשמל, הרי נקא הבערה שלא לצורך וכעין מה שנחלקו בהיתר להדליק נר נשמה ביו"ט (יו"ט שני כהלכתו), ומ"מ יש על מה לסמוך כשמשיאיר הנר דלוק על השלחן עד שנכבה.

סיים 'המבדיל בין קודש לחול'

כג. בנוסח הבדלה שבקידוש, אם טעה וסיים 'המבדיל בין קודש לחול' ולא תיקן תוך כדי דיבור, לא יצא וצריך לחזור ולהבדיל (שו"ת שבט הלי ח"ה סי' ק"ח), ולכן כל זמן שלא שתה כוס הראשון, יחזור ויבדיל על אותו כוס, וכן אם טעם קצת ונזכר, יחזור ויבדיל שוב על אותו כוס, ואם נזכר רק אחר ששתה הכוס, דינו כמי ששכח להבדיל לגמרי כיבואר לקמן.

שכח להבדיל

כד. נזכר בעת שתיית הכוס. אם שכח להבדיל על הכוס בשעת קידוש ונזכר תיכף בעת שתיית כוס ראשון, יפסיק השתייה ויברך עליו ברכת הבדלה, ואם כבר שתה רוב כוס, ימלא הכוס שוב ויברך עליו ברכת הבדלה בלי 'הגפן' (כף החיים סק"ב).

כה. נזכר לפני אמירת ההגדה. אם שכח להבדיל אחר ששתה כוס ראשון, לדעת המחבר שאינו מברך הגפן על כל כוס וכוס של ד' כוסות (ש"ע סי' תע"ד) יבדיל על כוס אחר ויאמר עליו רק 'ברכת הבדלה' בלי 'ברכת הגפן', כל שעדיין לא התחיל את אמירת הגדה (ש"ע תע"ג ס"א) אבל אם כבר התחיל ההגדה באמירת 'הא לחמא עניא' וכו' ימשיך אמירתו עד 'גאל ישראל' ואז יבדיל על כוס השני, דהיינו שיאמר 'בורא פרי הגפן', ברכת הנר, והבדלה של שבת ליו"ט (מ"ב סק"ה).

כו. ולדעת הרמ"א, שנוהגין לברך 'הגפן' על כל כוס מד' כוסות (רמ"א סי' תע"ד), אזי אפילו נזכר קודם ההגדה לא יברך על כוס אחר מפני שנראה כמוסיף על הכוסות כשמברך עליו 'בורא פרי הגפן', אמנם אם כיוון בכוס ראשון לפטור כל מה שישתה אחרי זה (עי' מש"כ גליון 130 אות ג) אזי יכול לברך 'ברכת הבדלה' על כוס אחר ולא יברך עליו 'בורא פרי הגפן' (מ"ב סי' תע"ג סק"ד).

כז. נזכר לפני אכילת כרפס. אם נזכר לפני אכילת כרפס, נחלקו הפוסקים בדעת הרמ"א הנ"ל מה עדיף לעשות, י"א שעדיף לאכול הכרפס בלי הבדלה כדי שלא לעבור על 'מוסיף על הכוסות' (ש"ע הרב הובא בביאה"ל ד"ה עד), וי"א שעדיף להבדיל על כוס עם 'ברכת הגפן' כדי שלא לאכול הכרפס לפני הבדלה (הגש"פ קול דודי בשם הגר"מ פיינשטיין), והמ"ב מסופק מה עדיף (ביאה"ל שם).

כח. ויש שמכריעים שאם הבדיל בתפלה באמירת 'ותודיענו', יאכל כרפס בלי הבדלה ויבדיל על כוס השני כנ"ל (אות כ"ה), ואם גם בתפלה שכח להבדיל, אזי יבדיל ואח"כ יאכל כרפס כדי שלא יצטרך להתפלל מעריב שוב (שו"ת באר משה ח"ה סי' קפ"ו) [זה דין שאינו יודע כ"כ, שאם אחד שכח להבדיל בתפלה וגם אכל קודם הבדלה, קנסו אותו וצריך שוב להתפלל מעריב ולהבדיל בתפלה (ש"ע סי' רצ"ד ס"א)].

כט. נזכר באמצע הסעודה. נזכר באמצע הסעודה שלא הבדיל, מחויב להפסיק מיד ולהבדיל, ולא יברך 'הגפן' שברכתו על כוס השני פוטרותו, אלא אם כן לא היה בדעתו אז לשתות בתוך הסעודה שאז צריך לברך עליו גם 'הגפן' (מ"ב סק"ה).

ל. נזכר לאחר אפיקומן. אם נזכר לאחר אכילת אפיקומן, יבדיל על כוס של ברכת המזון אחר ברכת המזון, ואם נזכר אחר ברכת המזון, ימתין עד כוס הרביעי ויבדיל עליו, ואם נזכר רק אחר ששתה כוס רביעי, יבדיל על כוס חמישי ויברך עליו 'הגפן' שכבר הסיח דעתו מלשתות עוד (מ"ב שם).

לא. נזכר רק למחרת. אם נזכר רק למחרת, מבדיל והולך כל היום כולו ויאמר 'המבדיל בין קודש לקודש' (שמירת שבת כהלכתו פס"ב סי"ט).

שינויים בליל הסדר במוצ"ש

'מן הפסחים ומן הזבחים'

לב. בהגדה של פסח בברכת אשר גאלנו, בשנה רגילה אומרים הנוסח ונאכל שם 'מן הזבחים ומן הפסחים' ופירושו הוא שהזבחים הוא הקרבן חגיגה שנשחט גם בערב פסח ונאכל לפני הקרבן פסח בלילה שהפסח נאכל על השובע, ולכן אומרים כפי הסדר שנזכר לאכול 'מן הזבחים ומן הפסחים' (מ"ב סי' תע"ג סקע"ב).

לג. כשחל ליל הסדר במוצ"ש. כשחל ליל הסדר במוצ"ש, י"א שיהפכו הסדר ויאמרו 'מן הפסחים ומן הזבחים', שהרי בשבת ערב פסח לא הקריבו קרבן חגיגה אלא למחרת ביום הראשון של החג, וא"כ יש להפוך הסדר ויאמר 'מן הפסחים ומן הזבחים' (ט"ז שם, שער הציון סק"פ), וכך הוא מודפס ברוב הש"פ.

לד. ואחרים מיישבים הנוסח הרגיל גם כשחל ליל הסדר במוצ"ש, שהוא בקשה לשנה הבאה, שאנו מתפללים ומבקשים שיגיענו ה' למועדים הבאים שמחים בעבודתו, ושם נאכל לשנה הבאה כשלא יהיה פסח במוצ"ש מן הזבחים דהיינו חגיגה ואח"כ מן הפסחים (שער הציון שם).
לה. עכ"פ לפי הנ"ל, הסדר בזה אינו מעכב וכל לשון שיאמר יש על מה לסמוך, בפרט ששני הנוסחאות נזכרו בראשונים במשנה פסחים (דף קט"ז ע"ב).

ביצה על הקערה

לו. שמים על הקערה שני תבשילין, אחד זכר לפסח ואחד זכר לחגיגה ונהגו בבשר וביצה (ש"ע סי' תע"ג ס"ד), וכשחל ליל הסדר במוצ"ש, נחלקו הפוסקים אם לשים ביצה, י"א דאין צריך לקחת רק תבשיל אחד כנגד הפסח, אבל הביצה שהוא זכר לחגיגה אינו מביא, שקרבן חגיגה אינה דוחה שבת ולא היה קרבה עד יום טוב ביום (מ"ב שם סכ"ב).

לז. אבל אחרים ס"ל דאעפ"כ צריך לעשות שני תבשילין כמו בשאר שנים ולא פלוג רבנן בזה מדאינה אלא לזכר בעלמא וכן נוהגין (ב"ח, מ"ב שם), ואדרבה, אם מדקדקים יותר מדי שיהיה כעין בבית המקדש, נראה כעושה אותה כקדשים ממש (ש"ע הרב סכ"ג).

לח. ובפרט שיש עוד טעמים למה שמים ביצה על הקערה ולא רק משום זכר לחגיגה. ביצה ככל שמתבשלת יותר נעשית קשה יותר, וכך גם ישראל "וכאשר יענו אותו כן ירבה וכן יפרוץ". ועוד טעם, כל שנה בליל אותו היום בשבוע שחל בו הסדר חל גם כן יום תשעה באב, על כן מניחים ביצה שהוא סימן של אבילות, זכר לחורבן.

א' בשר' פרייליכן פסח

נתרם ע"י הרוצה בעילום שם
לזכות להצלחה וברכה בכל
ענינים ונחת דקדושה מכל
יוצאי חלציו

הוקדש לזכר נשמת מרן פוסק הדור
בעל שבט הלוי זצוק"ל
רבינו שמואל ב"ר יוסף צבי הלוי וואזנר
עלה השמימה בליל התקדש חג תשע"ה